

พระจอมเกล้า ฯ พระชนมวารครบ 2 ศตวรรษ

ส. ศิวรักษ์

1

ในบรรดาพระมหากษัตริย์แห่งพระราชวงศ์จักรี เว้นองค์พระปฐมบรมราชาธิราชเสียแล้ว ท่านที่ทรงอัจฉริยภาพสูงที่สุดย่อมได้แก่พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร พระองค์เจ้าอยู่หัวนั้นแล แต่น่าสังเกตไหม ว่าเนื่องในวโรกาสที่พระราชประสูติกาลครบ 2 ศตวรรษในเดือนตุลาคม 2547 นี้ รัฐบาลไม่ได้เสนอพระนามไปให้องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) รับรองพระกิตติคุณอันยิ่งใหญ่ เพื่อให้นานาชาติได้ประจักษ์จนมีคนที่ทักขึ้นจึงเสนอไปอย่างเร่งรีบทั้ง ๆ ที่ทรงประกอบพระราชกรณียกิจอย่างเป็นประโยชน์อันยิ่งใหญ่กับบ้านเมืองนี้มาอย่างจะหาใครเปรียบไม่ได้ แม้การฉลองภายในระดับประเทศก็ยังไม่เห็นว่าจะมีมหรหรรรมในทางเทิดพระเกียรติให้สมกับพระคุณูปการของพระองค์ท่าน

อนึ่งพระเจ้าอยู่หัวในพระราชวงศ์ทุกพระองค์มีพระบรมราชานุสรณ์สถานถึงทุกพระองค์ เว้นแต่รัชกาลที่ 4 และมีตำริที่จะสร้างอาคารเฉลิมพระเกียรติขึ้น ณ บริเวณระหว่างพระบรมมหาราชวัง ทางหน้าพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ มาทางพระราชวังสราญรมย์ (ซึ่งมีพระราชดำริให้สร้างขึ้นในรัชกาลนั้น) จนจรดวัดราชประดิษฐ์ อันเป็นวัดประจำรัชกาลดังกล่าวตั้งทั้งนี้โดยได้รับพระบรมราชานุมัติด้วยแล้ว แต่ขัดข้องที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศคนปัจจุบัน อ้างว่าพระราชวังสราญรมย์อยู่ในอาณัติของกระทรวง ทั้ง ๆ ที่กระทรวงย้ายที่ทำการไปแล้ว

เป็นไปได้ไหมที่ชนชั้นปกครองของไทยในช่วงนี้มีตาแต่หามีแวไม่ หรือพากันเห็นกงจักรเป็นดอกบัวตาม ๆ กันไป จนนับถือแต่เงินและอำนาจ อย่างเข้าไม่ถึงความเป็นเลิศอันประเสริฐอย่างวิเศษ

การที่เสนอพระนามพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ไปให้ UNESCO ตระหนักถึงพระเกียรติคุณเนื่องในวโรกาสที่พระราชประสูติกาลครบ 150 ปี 2546 ก็ดีหรือที่เสนอพระนามพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวไปยังองค์การดังกล่าว เมื่อพระราชประสูติกาลครบศตวรรษในปี 2523 ก็ดี แม้จนพระนามพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยไปเช่นกัน เมื่อพระราชประสูติกาลครบ 2 ศตวรรษ ในปี 2510 ก็ดี นับว่าเป็นการสมควรแท้แต่ถ้าเปรียบพระมหากษัตริย์ทั้ง 33 พระองค์ที่ออกพระนามมาแล้วนั้นกับพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว นับว่าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระคุณอันยิ่งใหญ่กว่าทุกพระองค์ แม้ความเป็นกวีของพระองค์ท่านจะเปรียบไม่ได้กับพระอัจฉริยภาพในทางนี้ของพระราชบิดา หากบทพระราชนิพนธ์ของ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พระองค์ท่านเหนือกว่าพระราชนัดดา ซึ่งทรงได้รับพระสมัญญาว่าเป็นพระมหาธีรราชเจ้ายิ่งนัก (อนึ่ง การที่ทรงพระราชนิพนธ์อะไร ๆ ด้วยพระองค์เองโดยไม่มีอาลักษณ์ร่วมด้วยนั้น เริ่มตั้งแต่รัชกาลที่ 4 นี้เอง) และทรงประทับประคองราชการงานเมืองอย่างอุทิศพระองค์ยิ่งกว่าในรัชกาลที่ 2 และที่ 6 เป็นไหน ๆ รัชกาลที่ 5 จะทรงอุทิศพระองค์เพื่อการบ้านการเมืองตามรอยพระบาทพระราชบิดา ด้วยระยะเวลาของการเสวยราชที่นานกว่าแต่ถ้าเปรียบกันทางด้านความสุขุมคัมภีรภาพแล้วละก็ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระสถานะเหนือกว่าพระราชโอรสเกือบจะในทุก ๆ ทางโดยได้ทรงวางรากฐานการศึกษาด้านภาษาอังกฤษและอังกฤษคดีศึกษาไว้ให้พระราชโอรสอีกด้วย * หากขาดพื้นฐานอันนี้รัชกาลที่ 5 ทรงขยับความทันสมัยให้เขยื้อนไปข้างหน้าไม่ได้เลย แต่แล้ว รัชกาลที่ 5 ก็ทรงผิดพลาดที่ตั้งความเป็นสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไว้ในองค์พระมหา กษัตริย์ โดยสกัดกั้นภูมิปัญญาของพวกขุนนางเก่าลงอย่างขาดสะบั้นไป หากจะทรงฟังคำของพวกนี้ โดยเฉพาะก็ทาง สายสกุลขุนนาง ดังที่พระราชบิดาทรงบำเพ็ญมา เราน่าจะเลี่ยงการสูญเสียไปได้กับกรณี ร.ศ. 112 เอาเลยด้วยซ้ำ และการเลิกวังหน้าไป รวมถึงระบอบเอกราชโมฆะด้วย ด้วยการสถาปนาพระบรม โอรสธิราช สยามมกุฎราชกุมารขึ้นแทนที่นั่น มีผลดียิ่งหย่อนกว่าแบบเดิมเป็นไหน ๆ (ความข้อนี้ ข้าพเจ้าเคยเขียนไว้แล้วในเรื่องความคิดที่ขัดขวางและส่งเสริมประชาธิปไตยของไทย จึงจักไม่ขอฉายซ้ำอีกในที่นี้ และก็ดูยังไม่มีใครทำหายข้อเขียนของข้าพเจ้าที่ว่านี่เอาเลยก็ว่าได้)

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้รับสั่งอยู่เสมอว่า การเมืองการปกครองนั้น จะไม่ทรงตัดสินพระราชหฤทัยมีเรื่องสำคัญอันใด เว้นไว้แต่จะได้ทรงศึกษาปรึกษาหารือผู้หลักผู้ใหญ่ใน บรรดาขุนนางข้าราชการเสียก่อน นี้แลคือเนื้อหาสาระของประชาธิปไตย หรืออภิชนาธิปไตย ที่สำคัญยิ่ง แม้จะดูประหนึ่งว่ามีพระราชดำริก้าวไกลไปกว่าข้าราชการที่สำคัญ ๆ อันมีประสบการณ์ มาแต่รัชกาลที่ 2 ที่ 3 แต่ไม่เคยทรงลงพระราชมติชนิดที่คนเหล่านี้ไม่เห็นพ้องต้องตามพระราชดำริ

* การปรับเมืองไทยให้เข้าได้กับอารยธรรมตะวันตกนั้นเริ่มที่รัชกาลที่ 4 แทบทั้งสิ้น ไม่ว่าจะการ คมนาคมทางถนน สถาปัตยกรรม จิตรกรรม และประติมากรรมอย่างฝรั่ง และการแต่งตัวอย่างฝรั่ง รวมทั้งเหรียญ ตราและเงินตราที่เอาอย่างฝรั่งมา แม้การฝึกทหารอย่างฝรั่ง จะมีมาแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาแล้ว ก็มาจัดการขึ้นใหม่ ในรัชกาลนี้เอง ทั้งหมดนี้มีคุณและโทษอย่างไร จักไม่ขอเอ่ยไว้ในที่นี้ โดยที่อะไร ๆ ในทางที่เป็นไปอย่างฝรั่งนั้น พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงนำพระเชษฐาธิราชเกือบจะทุกกรณี รวมถึงการที่ทรงทราบวรรณคดี อังกฤษ แลทรงพระราชนิพนธ์ภาษาอังกฤษได้ดีกว่าใคร ๆ ในสมัยนั้นอีกด้วย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

และเราต้องตราไว้ด้วยว่า ผู้หลักผู้ใหญ่ในทางราชการของรัชกาลที่ 4 นั้น มีความคิดที่ทันสมัย ไม่ล้า
 ไปกว่าองค์พระมหากษัตริย์ (แม้ตำราเรียนส่วนใหญ่จะไม่โดยถึงความซื่อนี้ก็ตาม) แท้จริงเขาเหล่านี้
 แลเป็นผู้ที่เลือกให้พระองค์ท่านได้รับการสืบราชสันตติวงศ์ โดยที่สมเด็จพระราชอนุชาพร้อมพระ
 ครรรโภทรนั้น ดูจะมีความทันสมัยยิ่งกว่าพระองค์ท่านเสียด้วยซ้ำ หากพวกขุนนางคนสำคัญเห็นกัน
 อย่างชัดเจนเป็นการภายในว่าจะควบคุมพระองค์ท่านไว้ไม่ได้ จึงไม่อัญเชิญท่านพระองค์นั้นให้เสวย
 ราชย์ แม้พระมหากษัตริย์พระองค์ใหม่จะโปรดให้ยกย่องพระเกียรติคุณของพระอนุชาธิราชไว้เหนือ
 วังหน้าโดยทั่ว ๆ ไป ถึงกับโปรดให้มีพระราชพิธีอุปราชาภิเษกเป็นพระเจ้าอยู่หัวพระองค์ที่ 2 อย่างที่
 พระเอกาทศรถเคยดำรงพระสถานะทำนองนี้มาแต่เมื่อพระนเรศวรทรงเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์
 ที่ 1 นั้นแล้วก็ตาม (แต่ในกรณีของพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น นับว่าทรงมีบทบาท
 น้อยกว่าพระเอกาทศรถเป็นไหน ๆ อย่างน้อยพระเอกาทศรถไม่ต้องสรงระวางพระเชษฐาธิราช
 และอำนาจของขุนนางในรัชกาลพระนเรศวร เทียบไม่ได้เอาเลยกับอำนาจและความสามารถอย่าง
 ล้นพ้นของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้ง 3 องค์ในรัชกาลที่ 4 ที่ 5 โดยไม่ต้องนับถึงพวกขุนนางคนอื่น ๆ ซึ่ง
 คุมกองกำลัง ทั้งทางเศรษฐกิจ การทหาร และการเมือง)

การที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงศึกษาอติอย่างแตกฉานและตีประเด็น
 แยกกัน นับว่าเป็นประโยชน์แก่พระองค์ท่านและราชการงานเมืองยังไม่เคยมีพระมหากษัตริย์
 พระองค์ใดเทียบเท่า ไม่ว่าจะก่อนหรือหลังรัชกาลนั้น แม้รัชกาลที่ 5 จะต้องดำเนินตามรอยพระบาท
 ของพระราชบิดาในกรณีนี้ได้อย่างใกล้เคียงยิ่งนัก ดังพระราชวิจารณ์ความทรงจำของกรมหลวง นริน
 ทรวทีเป็นพยานที่สำคัญประการหนึ่ง แต่พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 6 ไม่ว่าจะ*เที่ยวเมือง พระร่วง*
 หรืออื่นใดในทางอดีต เทียบความลุ่มลึกไม่ได้เอาเลยกับพระราชบิดาและพระอัยกา แสดงว่า
 พระองค์อยู่ด้วยในเรื่องนี้ อย่างน้อยก็ในทางจิตใต้สำนึกจึงหนีราชวงศ์จักรีและกรุงศรีอยุธยาไปแสวง
 หาความเป็นเลิศที่สูญหายเอาเลย และพระราชมติที่เนื่องด้วยความเป็นพระมหากษัตริย์แห่งพระราช
 วงศ์จักรี ที่สืบเนื่องมาจากราชธานีเดิมก็ผิดพลาดไป เช่น พระรามาธิบดีที่ 1 นั้น คือพระเจ้าอู่ทองไม่
 ใช้พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ในขณะที่สิ่งซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 ทรงสร้างสมไว้ นั้นคงทนถาวรต่อมา เช่น พอลสิ้นรัชกาลที่ 6 การเรียกพระเจ้าแผ่นดินแห่งกรุง
 รัตนโกสินทร์ว่าพระรามาธิบดีที่ 1 ที่ 2 ที่ 3 ที่ 4 ที่ 5 และที่ 6 ก็เป็นอันยุติลงโดยใช้คำนำพระ
 ประมาภิไธยว่า*พระบาทสมเด็จพระ* (แม้นี้อาจผิดพลาดได้ หากเริ่มในรัชกาลที่ 4) ตามด้วยคำว่า*ปรเมนทร์*
 (สำหรับรัชกาลคู่) และ*ปรมินทร์* (สำหรับรัชกาลคี่) แม้ในรัชกาลปัจจุบันก็ยังทรงเป็นพระสยามิน ท
 ราชธิราช (แม้ในชื่อของประเทศชาติจะเปลี่ยนไปเป็น Thailand แล้วก็ตาม)

ดังได้เอ่ยถึงการที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงยกย่องพระบาทสมเด็จพระ
 ปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้เป็นพระมหากษัตริย์เทียบพระนเรศกับพระเอกาทศรถแล้วอย่างไรอย่างได้ผล
 เอกสารนี้เป็นเอกสารที่ส่วนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แต่ต้องตราไว้ว่า คำนำพระบรมโอรสาธิราชของพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ใช้ว่าพระบาทสมเด็จพระปวรินทร (ไม่ใช่ประมินทร์หรือประเมนทร์ คือเป็นใหญ่ในพระราชวังบวร ฯ หรือวังหน้าเท่านั้นเอง) ในรัชกาลที่ 5 ทรงไปไกลกว่าพระราชธิดาด้วยการประกาศเลิกวังหน้า เพื่อเอาอย่างฝรั่ง ในการตั้ง crown prince นั้น ทรงอ้างว่าตำแหน่งพระราชวังบวร ฯ เกิดแต่กฎหมายในสมัยพระบรมไตรโลกนาถนี้เอง ควรกลับไปใช้กฎหมายอุทงในเรื่องสมเด็จพระพุทธเจ้า โดยทรงถือเอาว่านี่แลคือความเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมารอย่างทันสมัยใหม่ ซึ่งไม่จำเป็นต้องอ้างถึงการเอาอย่างฝรั่ง แต่โดยเนื้อหาแล้ว นี่ก็คือการเอาอย่างฝรั่งแท้ ๆ แม้พระตราหรือพระราชลัญจกรของพระบรมโอรสาธิราช ก็เลียนแบบอย่างของฝรั่งมา และตำแหน่งที่ว่านี้ก็ต่างไปจากการมีวังหน้าหรือการเปิดโอกาสให้ได้เลือกพระราชธิดาอย่างอเนกนิกรสโมสรสมมติเป็นไหน ๆ

ยังการรับเซอร์จอห์น เบาริง ราชทูตของพระนางวิกตอเรียขึ้น ก็ทรงตรวจบัตรหมายของเก่าแต่สมัยพระนารายณ์ ทั้งยังอาจทรงพิจารณาหนังสือภาษาฝรั่งที่ราชทูตอย่างลาลูแบร์เขียนไว้ประกอบด้วยก็ได้ จึงทรงจัดการพระราชพิธีได้อย่างสมเกียรติยศ เพราะทูตก่อนหน้านี้มีมาแต่ผู้สำเร็จราชการอังกฤษที่อินเดียเท่านั้น และเบาริงก็ตรวจสอบการรับทูตในสมัยพระนารายณ์มาด้วยแล้วเช่นกัน เขาจึงพอใจมากช่วยให้การเจรจาทางการทูตสะดวกมากขึ้น และที่พระองค์ท่านทรงเลือกแปลศิลาจารึกหลักที่ 1 อวดราชทูตอังกฤษคราวนี้ แสดงถึงพระอัจฉริยภาพในการใช้อดีตมารับใช้รัฐประศาสน์นโยบายอย่างละเอียด ที่กล่าวหาพระองค์ท่านทรงปลอมแปลงศิลาจารึกหลักนี้ นับว่าเป็นการเกินเลยไป ดังที่ยกย่องพระองค์ท่านในฐานะพระราชบิดาของวิชาวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ของไทยก็เกินเลยไปเช่นกัน (ก็วิทยาศาสตร์ไม่ได้เป็นเจ้าของ จะมีพระราชบิดาได้อย่างไร)

ที่ว่ามานี้เป็นพระอัจฉริยภาพพิเศษ ซึ่งทรงใช้อดีตให้มาเป็นคุณแก่ทางราชการ ส่วนการเจรจากับทูตนั้น อย่าไปยกพระเกียรติถวายพระองค์ท่านแต่ถ่ายเดียว ถ้าสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ไม่เห็นพ้องต้องตามพระราชดำริ กับการเปิดประตูรับสิทธิสภาพนอกอาณาเขตจากตะวันตก ย่อมตกลงกับฝรั่งไม่ได้ในเรื่องนี้อย่างแน่นอน โดยเราต้องตราไว้ด้วยว่า เวลานั้นอังกฤษยึดได้บางส่วนของพม่าไว้ด้วยแล้ว ดังที่ฝรั่งเศสก็ยึดได้บางส่วนของญวนไปแล้ว จนถึงกับต้องทรงยอมให้กัมพูชาหลุดลอยไปสู่ความเป็นรัฐในอารักขาของฝรั่งเศส แต่ถ้ายังทรงครองราชย์อยู่ต่อมา และด้วยความร่วมมือของบุคคลสำคัญทางฝ่ายตระกูลบุนนาค เราจักไม่ต้องเสียลาวและเสียมราฐ พระตะบอง ไปเป็นอันขาด (ความข้อนี้นี้ดูจะยังไม่เห็นมีใครได้เอ่ยถึงมาก่อน) และเมื่อเปิดประเทศให้อังกฤษแล้ว ก็เปิดให้ฝรั่งเศสติดต่อกับซึ่งกันเป็นรัฐประศาสน์นโยบายในการค้ำอำนาจอย่างฉลาดเฉลียวยิ่งนัก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตั้งได้กล่าวมาก่อนแล้วว่า พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงศึกษาดีต่ออย่างแตกฉาน แล้วทรงนำเอาอดีตมาประยุกต์ใช้กับรัชสมัยอย่างเหมาะสม เพื่อความเป็นปึกแผ่นของบ้านเมืองและความรุ่งเรืองสำหรับอนาคต ที่สำคัญสุดก็ตรงที่ทรงใช้คำว่าสยามเป็นงานของประเทศอย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรกในรัชกาลของพระองค์ โดยที่ก่อนหน้านี้เราถือเอาชื่อราชธานีเป็นสำคัญ ดังสัญญาทางพระราชไมตรีที่ใช้คำว่ากรุงศรีอยุธยา เขมร เช่นพม่า ลาว เขมร ก็ใช้คำว่ากรุงอังวะ กรุงศรีสัตนาคณหุต หรือกรุงละแวก เป็นต้น กล่าวคือจิตสำนึกในเรื่องราชอาณาจักรที่แผ่ไพศาลไปราชธานี เริ่มมีขึ้นพร้อม ๆ กับการเปิดประเทศให้กับฝรั่ง ดังมีความจำเป็นที่ต้องเรียนรู้ภาษาและความคิดอ่านของฝรั่ง พร้อม ๆ กันนั้นก็ต้องมีวัฒนธรรมดั้งเดิมของไทยมาเป็นตัวกำหนดพร้อมกับแนวคิดหรือจิตสำนึกอย่างใหม่ กล่าวคือคนไทยเรายู่กันในระบบบ้าน ซึ่งจำต้องมีพระภูมิเจ้าที่ไว้คอยคุ้มกัน ดังในระบบเมืองก็ต้องมีเทพารักษ์หลักเมือง รวมถึงพระเสื้อเมือง ซึ่งคอยปกป้องรักษา ไม่แต่หัวเมืองน้อยใหญ่ หากรวมถึงมหานครและราชธานี ซึ่งต้องมีพระพุทธรูปที่ศักดิ์สิทธิ์ ต่าง ๆ อย่างพระแก้วมรกต พระพุทธสิหิงค์ พระศรีศากยมุนี ฯลฯ รวมถึงพระราชอาสนะที่ทรงศีลาจารวัตรและเนกขัมมปฏิบัติ เพื่อธรรมจักรจะได้คุ้มกันอาณาจักร ให้มีเทวดาอารักษ์ปกป้องพระราชอาและประชาราษฎร์ได้อยู่เย็นเป็นสุข ด้วยพละทานุภาพของคุณพระศรีรัตนตรัย

ครั้นเมื่อเกิดสยามประเทศหรือสยามราชสีมาอาณาจักรขึ้น ก็จำเป็นต้องมีพระสยามเทวาริราชขึ้นด้วย เพื่อปกป้องรักษาทั่วทั้งขอบขัณฑสีมาแห่งสยามรัฐมนทล นับว่าพระองค์ทรงอัจฉริยภาพพียงนัก ที่ทรงเสกสรรปั้นแต่งเทวดาอารักษ์ได้ถึงขนาดนี้ ดังผู้คนเป็นอันมากก็ยังเคารพนับถือพระสยามเทวาริราชต่อมาจนบัดนี้ ถึงขนาดถวายพระเกียรติพระสยามเทวาริราช ว่าทรงคุ้มกันประเทศชาติให้ปลอดภัยไปได้จากการเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งมาจนถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่แล้ว โดยที่นี้อาจเป็นไปได้ในทางวิชามัจฉาทิฎฐิ หรือผิดข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ไปเอาเลยก็ว่าได้ แต่จะไปทำไม่มี Myth หรือ มายาการ ก็สำคัญไม่น้อยไปกว่าข้อเท็จจริงด้วยเหมือนกัน ขึ้นอยู่กับว่าเรารู้จักใช้อุบายโกศลในการวางท่าทีที่ถูกต้องอย่างไรหรือไม่ต่างหาก

เมื่อเปลี่ยนชื่อสยามมาเป็นประเทศไทย ในปี 2481 (และ 2492 นั้น) เราตระหนักกันหรือไม่ว่านั่นคือการสร้างคุณค่าในทางชาตินิยมอย่างผิด ๆ ดังเพลงชาติที่ประกาศข้อความว่า "ประเทศไทยรวมเลือดเนื้อชาติเชื้อไทย" ด้วยแล้ว นั่นเป็นมุสาวาทคำโต ที่เอาเปรียบชาวสยามเชื้อสายมลายู เชื้อสายลาว เชื้อสายจีน มอญ กะเหรี่ยง เขมร ฯลฯ อย่างเลวร้าย ทั้งวัฒนธรรมแห่งความเป็นไทยยังเอาเปรียบชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ อย่างน่าเศร้าอีกด้วย ทั้งนี้ก็เพราะเขาไม่เข้าใจเพราะปรีชาสามารถของพระองค์ท่านกัน แม้นับตั้งแต่บัดนี้แล้วก็ตาม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ที่แท้จริงมันสมองที่เป็นต้นเหตุให้เกิดคำว่าประเทศไทยแดนสยามนั้น อ่างที่มาจากหนังสือชื่อ The Tai Race ของหมอดอตต์อย่างผิด ๆ (คือผิดมาแต่คนเขียน และผิดที่คนซึ่งตั้งตนในทางชาตินิยมอย่างเลวร้าย) โดยที่บุคคลพรั้งนี้ต้องการทำลายพระคุณูปการต่าง ๆ ของพระองค์ท่านเอาเลยก็ว่าได้ อาจเป็นเพราะเขาเติบโตมาจากการที่เป็นพระมหานิกาย ซึ่งรู้สึกว่าคุณธรรมยุคเอาเปรียบก็เป็นได้ แต่แล้วลูกเขาเองก็ไปขอเป็นธรรมยุค โดยเขาปล่อยให้เผด็จการใหญ่ ผู้เป็นนายเขา จองจำเริญอาวาสวัตมหาธาตุ ต้นสังกัดเดิมของเขาเอาเลยด้วยซ้ำ แล้วจะไม่เรียกว่านี่คือการเนรคุณดอกหรือ

ยังคนไทยที่ตั้งตัวเป็นตัวตั้งตัวตีในการกล่าวหาว่า พระองค์ท่านทรงปลอมแปลงศิลาจารึกหลักที่ 1 นั้นก็มีจิตใต้สำนึกที่รังเกียจพระราชันต์ดา ซึ่งได้รังแกเข้ามาในทางวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ แล้วโดยโจทก์เจ้า โตนกล่าวหาว่าพระองค์ท่านกลายเป็นนักค้าของปลอมไป

เท่าที่ข้าพเจ้าศึกษาพระราชประวัติและพระราชนิพนธ์มาโดยตลอด ข้าพเจ้าเห็นข้อบกพร่องของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวว่ามีใช้น้อย แต่ทรงเป็นสัตบุรุษพุทธมามกะ ผู้ไม่ทรงใช้วาจาในทางอาสัถย์ ที่จะทรงปลอมแปลงเอกสารชิ้นสำคัญนั้นเป็นไปไม่ได้ และข้าพเจ้าหรือศาสตราจารย์วิลเลียม เกดเนีย ผู้เชี่ยวชาญภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ อย่างพยายามสืบถามไปหาต้นตระกูลภาษา ที่เรียกว่า Proto Tai ด้วยแล้ว เกดเนียยืนยันว่าถ้อยคำในศิลาจารึกหลักที่ 1 นั้น บางคำเกินความรู้ของคนรุ่นรัชกาลที่ 3 ที่ 4 อย่างแน่ชัด

อนึ่งถ้าจะโปรดให้ศิลาจารึกตัวปลอมแปลงขึ้นมาในสมัยที่ทรงผนวชนั้น จะทำได้อย่างไร และจะปิดไว้ได้มิดอย่างไร ยังสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ ซึ่งทรงเป็นศิษย์หาอย่างใกล้ชิดกับพระองค์ท่าน และพระธรรมยุตต่าง ๆ ที่ร่วมสังฆกรรมอยู่กับพระองค์ท่าน มิพากันมัวหมองไปด้วยหรือ ที่พากันมาร่วมขยายโฆษณาชวนเชื่อให้เอกสารปลอมขึ้นนี้ บางทีก็กล่าวหาว่าโปรดให้จารึกศิลาปลอมขึ้นเมื่อเสวยราชย์แล้ว อยากทราบนักว่าเป็นไปได้อย่างไรในทางแห่งความเป็นจริง จะอย่างไรก็ตามผู้ที่ดำริริเริ่มขบวนการกล่าวหาพระองค์ท่าน ว่าปลอมศิลาจารึกหลักที่ 1 ขึ้นนั้น เขาก็มีสิทธิที่จะออกความเห็นได้อย่างเสรี โดยเขามีเอกสารหลักฐานต่าง ๆ มาอ้างอิงตามสมมติฐานและความเชื่อของเขา ข้าพเจ้าพร้อมจะให้เกียรติเขา แม้จะไม่เห็นด้วยกับเขาก็ตามที

เพราะพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงประกอบพระราชกรณียกิจอย่างเป็นพระคุณยิ่ง จึงจำต้องมีมารมาผจญ เช่นการเปลี่ยนชื่อประเทศสยามเป็นไทยนั้น คนส่วนใหญ่ยังมองไม่เห็นความเลวร้าย เฉกเช่นคนอื่นเป็นอันมาก ก็อยากรับรู้ว่าศิลาจารึกหลักที่ 1 เป็นของปลอม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เพราะนักการเมืองใช้ศิลาจารึกหลักนี้มาอ้างในทางที่ผิดเสียก่อนแล้ว จนถึงกับเคยมีพรรคเสรีมนักศิลาด้วยซ้ำไป โดยที่พระแท่นดังกล่าวก็เป็นของคู่กันมากับศิลาจารึกหลักที่ว่านี้

ข้าพเจ้าเองก็อยากเชื่อนักปราชญ์รู้พลังพวกนั้น ว่าจารึกหลักนี้เป็นของปลอม แต่ในเมื่อยังพิสูจน์ไม่ได้ว่านี่คือของปลอม จึงจำต้องยอมรับว่าเป็นจริงไว้ก่อน จะไปเชื่อตามนักประวัติศาสตร์ศิลปะซึ่งไม่มีความรู้ทางด้านโบราณคดีและนิรุกติวิทยาอะไรได้

อนึ่งพวกนักปราชญ์รู้พลังทั้งหลายมักพยายามที่สุดอะไรต่ออะไรกันตามวิธีวิทยาของฝรั่งแทบทั้งนั้น เขามักขาดจิตสำนึกในการล้วงลึกลงไปถึงอคติของตัวเอง จึงมักขาดความอ่อนน้อมถ่อมตัวและความรอบคอบ

ก็พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นทรงเป็นอุดมบัณฑิต จึงใคร่ขอชี้แจงไว้ตรงนี้ว่า หลักแสวงหาความจริงในทางพุทธศาสนานั้น สิ่งซึ่งเราจำได้หมายรู้ (สัญญา) เราต้องรู้ว่าเรารู้มาได้อย่างไร ถ้าไม่แม่นยำในความข้อนี้ ย่อมนำไปสู่สัญญาวิปลาสได้ กล่าวคือสังขาร (หรือขบวนการความคิดทั้งหมด) จะแปรไปตามความผิดพลาดที่ได้รับมา จนเกิดวิญญาน การลงมติพิจารณาหรือตัดสินใจในทางที่เป็นโทษ

ถ้าสัญญาที่ว่านี้เป็นเพียงสมมติฐาน เช่นว่าจารึกนี้จริงหรือปลอม ก็พึงตราไว้เพียงนี้ก่อน ว่านี้อาจจะเกิดจากความเพ้อฝันของเรา หรือเราเอาวาดภาพดั่งว่าไว้ หากไปยึดว่านั่นเป็นสัจภาวะ แล้วเลยหาเหตุผลและข้อมูลต่าง ๆ มาสนับสนุนหรือหักล้าง ถ้ายังเชื่อว่าความจำได้หมายรู้ของเราถูกต้องก็เลยเกิดเป็นทิฏฐิหรือความเห็น แม้เจตตั้งเป็นทฤษฎี ซึ่งอาจผิดพลาดไปจนเป็นมิจฉาทิฏฐิ

แนวทางของพุทธธรรมเสนอว่า การแสวงหาความจริงควรพิจารณาคุณสมบัติของสภาพของจิตใจเรา ว่าเรามีอคติเล็กน้อยเพียงใด โดยฝึกจิตให้ปราศจากการยึดติดในต้นหา (ความทะยานอยากจะให้สมมติฐานที่เราตั้งไว้ว่าเป็นจริง) มานะ (ความคิดของเราต้องถูกต้องเสมอไป) และทิฏฐิ (ทฤษฎีหรือวิธีวิทยาที่เราเล่าเรียนมา) นี้แลคือแนวทางที่จะเข้าหาความจริงได้ อย่างไม่จำเป็นต้องกล่าวหาว่าร้ายหรือทับถมใคร ด้วยการยกหูชูหางตนเองว่าเหนือกว่าคนอื่น

เมื่อเกิดความอ่อนน้อมถ่อมตน อย่างไม่พ้นปัญญาธรรมทั้ง 3 ประการดังกล่าวแล้ว จึงจะเข้าใจอคติทั้ง 4 ที่มีในตนได้ คือการตัดสินใจใด ๆ เป็นไปด้วยความรัก (ฉันทา) ด้วยความซิง (โทสา) ด้วยความกลัว (ภยา) และด้วยความหลง (โมหา) หรือไม่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากจุดนี้เท่านั้นที่จิตใจจึงจะปล่อยวางอย่างว่างจากหนทางที่ผิดต่าง ๆ (อคติ) และแจ่มใส จนเกิดปัญญาญาณ คือมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง โดยใช้อุปายโกศล หรือวิธีการต่าง ๆ ที่เข้าถึงความเป็นกลางทางธรรมชาติเป็นตัวตัดสิน

3

จักไม่ขอเอ่ยถึงสมณกิจ สมัยที่ทรงผนวชจนทรงตั้งพระคณะธรรมยุติกนิกายขึ้นได้สำเร็จ และแพร่พร่ำขยายไปยังประเทศอื่น ๆ ว่ามีข้อเด่นข้อด้อยอย่างไร * แต่การที่ทรงเน้นในทางพระวินัย จนวัดวาอารามต่าง ๆ กลับมาลงโบสถ์ ฟังปาฏิโมกข์กันทุกปีก็ แต่สมัยของพระองค์ท่านเสวยราชย์เป็นต้นมานั้น ต้องถือว่าควรแก่การยกย่อง ยิ่งพิธีกรรมที่ทรงนำมาใช้โดยเฉพาะก็การทำวัตรเช้าทำวัตรค่านั้น แพร่หลายไปทั่วสังฆมณฑล แม้จนการห่มแหวกอย่างรามัญ ก็แพร่ขยายไปยังพระมหานิกาย (แปลง) เกือบทั่วทั้งสังฆมณฑลด้วยเช่นกัน

แปลกใจที่ไม่ค่อยจะมีใครคิดค้านหรือด้านพิธีกรรมเหล่านี้แท้ทีเดียว เนื่องในวโรกาสที่พระชนมวารครบ 2 ศตวรรษเช่นนี้ คณะสงฆ์น่าจะประยุกต์พิธีกรรมให้สมสมัย ดังที่ทรงประพฤติเป็นแบบอย่างมาก่อน เช่น เราควรมีพิธีกรรมที่เหมาะสมสำหรับคนรุ่นใหม่ การถือศีล ไม่ควรเป็นไปในทางข้อวัตรปฏิบัติส่วนบุคคลเท่านั้น น่าจะตีประเด็นไปให้เห็นถึงโครงสร้างทางสังคมอันยุติธรรมและรุนแรง เพื่อนำสาขาบทต่าง ๆ มานำทางให้เกิดสติวิจารณ์ญาณ เพื่อให้สังคมแต่ละคนเป็นปกติ (ซึ่งเป็นไวพจน์ของคำว่าศีล)

---

* พร้อมกันนี้ก็ต้องตราไว้ว่า จำเดิมแต่พระองค์ท่านเสวยราชย์เป็นต้นมา พระสังฆาธิการในคณะธรรมยุตได้รับพระราชทานพรพิเศษให้อยู่เหนือฝ่ายมหานิกายในแทบจะทุก ๆ ทาง จนตราบเท่าทุกวันนี้ และเจ้าพระก็ได้รับเอกสิทธิ์เหนือพระราชาคณะสามัญชนแต่นั้นมา ถ้ารัชกาลที่ 3 ไม่สวรรคต พระพิมลธรรม (อู) วัดสุทัศน์ ย่อมได้รับเลื่อนขึ้นเป็นสกลมหาสังฆปริณายก แม้กรมหมื่นนุชิตชิโนรสจะเป็นพระเจ้าอาที่ทรงเคารพนับถือเป็นส่วนพระองค์และทรงเป็นกวีที่สำคัญ แต่ไม่ได้ทรงเป็นเปรียญ และไม่ทรงสันตติทางด้านการบริหารคณะสงฆ์ ทั้งยังหย่อนพรรษากว่าอีกด้วย ดังกรมหมื่นบวรวัชรวิสุตยพินิจ ก็ไม่ได้ทรงเป็นเปรียญเช่นกัน หากทั้งสองพระองค์นี้ทรงได้เป็นสกลมหาสังฆ ปริณายกสืบทอดกันมาทั้งคู่ ทั้งนี้เพราะความที่ทรงเป็นสมาชิกชั้นนำของราชตระกูลนั้นแล และแต่นั้นมาวัดมหาธาตุก็หมดสภาพแห่งการเป็นสำนักของสมเด็จพระสังฆราชเรื่อยมา โดยเราต้องไม่ลืมว่าตลอดเวลาที่วัดมหาธาตุเป็นที่ประทับขององค์สกลมหาสังฆปริณายกนั้น วัดดังกล่าวเป็นศูนย์กลางของศิลปวิทยาการทางไทยคดีแทบจะทุกอย่าง เกือบไม่แพ้พระบรมมหาราชวังเอาเลยหากเปิดโอกาสให้ลูกชาวบ้านยิ่งกว่าเท่านั้นเอง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ในทางสมาธิภาวนาก็เช่นกัน น่าจะมีการอบรมบ่มนิสัยกันทั้งในวงการพระและฆราวาส เพื่อเปิดโอกาสให้โยงหัวใจไปสู่หัวสมอง ให้เกิดวัฒนธรรมแห่งการตื่น ให้เกิดอหิงสธรรมขึ้นในสังคม ซึ่งเป็นไปด้วยความรุนแรงและการเวียนปีศาจกัน รวมถึงวัฒนธรรมและบริโศก ซึ่งเป็นไปในทางกิงกาม เกียรติ โดยมีระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเป็นแกนกลางอย่างน่าสะพรึงกลัวยิ่งนัก

ถ้าจิตศึกษา อบรมศีลศึกษาได้ ปัญญาศึกษาก็ย่อมจะเกิด เพื่อช่วยกันเกื้อหนุนในทางอหิงสธรรมและการอิงอาศัยกันและกันอย่างอิทัปปัจจยตา ไม่ใช่เป็นไปในทางตัวกูของกูหรือปัจเจกนิยมอย่างแทบไม่คำนึงถึงชุมชนและความสมดุลทางธรรมชาติ

ขอพูดถึงบทสวดทำวัตรเช้าทำวัตรค่ำอีกครั้ง ซึ่งทรงนำมาใช้แทนบทบอแก้ว์และทำวัตรพระของเก่า โดยเราต้องตราไว้ว่าบทสวดที่ทรงริเริ่มขึ้นใหม่นี้เหมาะสมสำหรับ “ผู้ประพฤติพรหมจรรย์...(เพื่อ) ถึงพร้อมด้วยสิกขาสาขี...(เพื่อ) พรหมจรรย์ของเราทั้งหลายนั้น จงเป็นไปเพื่ออันกระทำที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งมวลนี้” (แปลมาจากบทสวดท้ายในคำทำวัตรเช้าของภิกษุ แม่ของฆราวาสก็ลงท้ายคล้าย ๆ กันว่า “ขอความปฏิบัตินั้น ๆ ของเรา จงเป็นไปเพื่ออันกระทำที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งมวลนี้”) นับว่าเป็นอุดมคติที่ควรแก่การสรรเสริญ แต่พระและฆราวาสที่สวดบทนี้ มีกี่คนที่ต้องการเข้าถึงพระนิพพาน ถ้าเราจะหันมาใช้บทสวดที่นำมาประยุกต์ได้ในชีวิตประจำวันจะมีดีกว่า หรือ เช่นกันละวันเราควรรอยทานอย่างไร ถือศีลเช่นไรให้เหมาะสมกับยุคสมัย (เช่น เพื่อรับใช้คนทุกข์ยากในสังคม) ภาวนาอย่างไร เพื่อให้เกิดสติในการเอาชนะความโลภ โกรธ หลงที่เกิดขึ้นเป็นคราว ๆ และมีมาในรูปของโครงสร้างทางสังคม

อนึ่งบทที่พระสวดท้ายคำวัตรเช้า เป็นพระราชนิพนธ์ที่ไพเราะยิ่งนัก เริ่มว่า ยาเทวดา สุนทวิหาวาสินี เป็นการนำเทวดาเข้ามารับใช้พระรัตนตรัย ในการบำรุงพระภิกษุสามเณรและทายกทายิกาอย่างควรแก่การสำเนียง

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น แม้เมื่อทรงลาผนวชมาเสวยราชย์แล้ว ก็ยังทรงเป็นอุดมบัณฑิตที่เจริญไตรสิกขาตลอดมา แม้จะมีข้อบกพร่องบ้างตามวิสัยของปุถุชน ยิ่งตอนจะสวรรคตด้วยแล้ว ทรงเจริญพระสติอย่างแนบคายยิ่งนัก โดยที่คนสมัยนี้หลายคนหันมาสนใจกับการเตรียมตัวตายยิ่งขึ้น จึงควรศึกษาพระราชประวัติทางด้านนี้ ดังที่ศิลปวัฒนธรรมฉบับพิเศษ ตีพิมพ์ออกมาเล่มหนึ่งแล้วชื่อจดหมายเหตุรัชกาลที่ 4 สวรรคต วันสุดท้ายของกษัตริย์นักปราชญ์ ทั้ง ๆ ที่บรรณาธิการ (ปรามินทร์ เครือทอง ป พยายามผลิตเล่มนี้ออกมาอย่างตั้งใจแต่ก็มีผิดพลาดจนได้อย่างน่าเสียดาย (เช่น เขาถอดตัวมันชื่อเจ้าจอมมารดาคนสำคัญ ที่ทรงเรียกว่านางเที่ยง เป็นนางเที่ยงไปและวัดราชประดิษฐ์นั้นสร้างขึ้นให้เป็นวัดประจำรัชกาลที่ 4 หลังจากทรงลาผนวชแล้ว ยังที่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เขาแปลคำนำ May it please your majesty ว่า "ขอเดชะ ฯลฯ" นั้นเขาไม่รู้จักรธรรมเนียมเจ้านายเอาเลยดังนี้เป็นต้น)

จะอย่างไรก็ตามพระองค์ทรงก้าวหน้าในทางพระศาสนายิ่งกว่าใคร ๆ ที่นาย โลเพชกล่าวไว้ใน A Modern Buddhist Bible ของเขาว่าพุทธศาสนาอย่างใหม่เริ่มที่ลังกา เมื่อพระสิงหะมีวิวาทะกับพวกมิชชันนารีที่นอกกรุงโคลัมโบในปี ค.ศ. 1873 นั้น เขาไม่รู้จักรหนังสือที่มีชื่อว่า The Wheel of the Law ที่อาลาบัสเตอร์จัดให้ได้ตีพิมพ์ในกรุงลอนดอนแต่ปี ค.ศ. 1871 โดยที่เล่มนี้เกือบจะแปลไปทั้งหมดจากเรื่องแสดงกิจจานุกิจ ของพระเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ข้า บุนนาค) ซึ่งได้รับอิทธิพลทางความคิดตามแนวของพระพุทธานุภาพอย่างใหม่ไปจากเจ้าฟ้าพระมงกุฎ วชิรญาณภิกขุ แต่ในรัชกาลที่ 3 นั้นแล้ว และหนังสือภาษาไทยเล่มนี้ พวกหมอสอนศาสนาคริสต์ในเมืองไทยไม่ยอมเรียงพิมพ์ให้ เพราะเป็นคำสอนที่ขัดกับฝ่ายคริสต์ยิ่งกว่าที่พระสิงหะมีวิวาทะกับมิชชันนารีที่ลังกาเสียอีก ท่านเจ้าพระยาจึงโปรดให้คัดแผ่นศิลาตีพิมพ์ขึ้นเอง

เป็นอันว่าโลกทัศน์ใหม่ในทางพุทธศาสนาที่หันเข้ามาหาวิทยาศาสตร์อย่างตะวันตกนั้น พระองค์ท่านทรงเริ่มมาก่อนใคร และแม้จะทรงดูแลความเชื่อทางลัทธิศาสนาของพวกมิชชันนารีแต่ก็โปรดให้อาจารย์พวกเขาทางด้านการศึกษา ศาสนา ตั้งโปรดให้ตั้งโรงเรียนที่วัดบวรนิเวศมาแต่สมัยทรงผนวชนั้นแล้ว และโปรดให้ขรัวอินโข่งเขียนภาพฝาผนังที่โบสถ์วัดบวรนิเวศ ให้มีฝรั่งเข้ามาตั้งคำถามทางปริศนาธรรมขึ้นอย่างน่าสำเนียง บัดนี้เรามีฝรั่งนับถือพุทธทั่วไป ทั้งที่อังกฤษ ยุโรป อเมริกา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ฯลฯ จะว่าพระองค์ทรงมีส่วนบุกเบิกในทางนี้ก็ยังได้

ใช้แต่เท่านั้น ทรงพิสูจน์ให้ฝรั่งเห็นด้วยว่าทรงสันตติในทางวิชาการด้านดาราศาสตร์ของตะวันตก ถึงกับทรงเสด็จพระชนม์ไปพิสูจน์สุริยุปราคา (หมดดวง) ที่หัวากอ จนเสด็จสวรรคต หลังจากนั้นไม่นาน โดยเราต้องไม่ลืมว่า ดาราศาสตร์นี้เป็นวิชาที่แยกจากศาสนจักรคาทอลิกออกจากวิทยาศาสตร์เอาเลย (แต่ก่อนกาลิเลโอเสียด้วยซ้ำ) และแล้วคริสต์ศาสนากับวิทยาศาสตร์ก็ไปด้วยกันไม่ได้ตลอดมา โดยไม่จำต้องเอ่ยถึงวิวาทะระหว่างสังฆราชบาทหลวงวิลเบอฟอร์ดกับชาร์ลส์ ดาวิน ที่กรุงลอนดอนก็ยังไม่ได้ ในขณะทีพุทธศาสนาไปได้ด้วยดีกับวิทยาศาสตร์ แต่ถ้าวางท่าที่ไม่ถูกต้อง วิทยาศาสตร์กระแสหลักก็บู๊บู๊ยาพุทธศาสนาได้ง่าย ๆ ดังคนไทยร่วมสมัยที่เลิกเชื่อเรื่องบาป บุญคุณโทษ และวิญญูสงสาร โดยอ้างความเป็นวิทยาศาสตร์นั้นน่าจะสมเพช เรื่องนี้ใครขอแนะนำให้อ่านเรื่อง Buddhism and Science : Breaking New Ground ed. By B. Alan Wallace, Columbia university Press N.Y. 2003 ซึ่งมีประโยชน์ยิ่งนัก

แม้พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงทำทลายโลกทัศน์ตามแบบไตรภูมิพระร่วง ซึ่งเป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมของเรา โดยทรงชักนำให้คนรุ่นใหม่เข้าใจได้ว่าพุทธศาสนาเป็นไปในทางเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สวอนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นอนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

วิทยาศาสตร์อย่างสมัยใหม่ยิ่ง ๆ ขึ้น ทั้งยังทรงนำเอาการพระราชพิธีที่เดิมเป็นไปในทางไสยศาสตร์
เกือบล้วน ๆ ให้มีการพระราชกุศลเจือปนเข้าไปอย่างเหมาะสม แต่ก็ใช่ว่าจะทรงทอดทิ้งไสยเวท
วิทยาเสียทีเดียว แม้วิชาโหราศาสตร์ก็ทรงชำนาญชำนาญยิ่งนัก หากทรงนำเอาตำราวิชาวิชานั้น ๆ
มารับใช้พระพุทธศาสนา โดยที่ทรงทราบพระบาลีตรีปิฎก รวมถึงอรรถกถาและฎีกาอย่างแตกฉาน
จึงทรงเป็นอุทมบัณฑิตต่ออย่างหาผู้เสมอเหมือนได้ยาก ดังอาจจะกล่าวได้อย่างเต็มปากว่า พระอัจฉริย
ภาพของพระองค์ในฐานะที่ทรงเป็นปราชญ์นั้น ไม่มีท่านผู้ใดทัดเทียมได้ในบรรดาพระมหากษัตริย์
แห่งราชวงศ์จักรี

นอกจากนี้แล้วยังส่งมีกัลยาณมิตร ทั้งที่เป็นบรรพชิตและคฤหัสถ์ไว้คอยเตือนพระสติ
อยู่เนือง ๆ ดังสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) วัดระฆัง และสมเด็จพระสังฆราช (สา) วัดราชประดิษฐ์เป็น
พยานที่สำคัญ นอกจากนี้แล้วมีพระราชโอรสที่สืบต่อพระราชมรดกมาอย่างสามารถอีกหลาย
พระองค์ โดยเฉพาะก็พระองค์ที่รับพระราชสันตติวงศ์สืบต่อมา และที่ทรงเป็นสกลมหาสังฆปริณายก
ซึ่งโยงพระนามกรมไปยังพระสมณฉายาแต่สมัยทรงผนวช โดยไม่ต้องเอ่ยถึงพระองค์อื่นอีกก็ยังมี
เช่น กรมหลวงพิชิตปรีชากร สมเด็จพระยาเทวะวงศ์วโรปการ กรมพระสมมตอมรพันธุ์ สมเด็จพระ
กรมพระยาดำรงราชานุภาพ และสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ เป็นต้น

พระราชโอรสเหล่านี้สืบสานพระราชดำริพระอัจฉริยภาพของพระองค์ แม้จะด้อยกว่า
บ้างก็ไม่มากนัก หากร่วมกันสืบสร้างสยามให้เจริญรุ่งเรืองขึ้นและขยายตัวออก ทั้งทางศาสนจักรและ
อาณาจักรอย่างควรแก่การพิจารณา โดยทรงเน้นให้พระราชโอรส พระราชธิดาทรงอ่อนน้อมถ่อม
พระองค์ ให้เคารพขุนนาง ข้าราชการและสมณะพราหมณาจารย์อย่างแท้จริง

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดินพระองค์แรกที่ทรงมีเวลา
พระราชทานพระราชโอรสพระราชธิดาอย่างเป็นกันเอง แม้พระมหากษัตริย์หลังจากพระองค์ท่านก็
ไม่อาจเทียบได้ ทั้งพระราชโอรสพระราชธิดาก็รักเคารพพระองค์ท่านกันอย่างยิ่งแทบทุกพระองค์ ไม่มี
มีพระองค์ใดขัดขืนพระองค์เลย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพระองค์ท่านสวรรคตไปแต่พระราชโอรส
พระราชธิดายังทรงพระเยาว์กันทั้งนั้นก็ได้อ * และท่านนั้น ๆ ไม่ได้ทรงรับการศึกษารูปแบบใหม่ที่เมือง
ฝรั่ง (มีพระราชโอรสในรัชกาลที่ 4 พระองค์เดียวที่ทรงไปศึกษา ณ ประเทศอังกฤษ แล้วเลยส่งเฮี้ยว
เอามาก ๆ อย่างฝรั่งเอาเลยทีเดียว) ดังในรัชกาลที่ 5 ทรงต้องเสียพระราชหฤทัยกับพระราชโอรส
หลายพระองค์ (เพราะแทบทุกพระองค์ก็เสด็จไปศึกษาที่เมืองฝรั่ง) โดยเฉพาะที่พระองค์ทรงพระ
ปรีชา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

* แม้กรมหมื่นมหิศวศิววิลาสและกรมหมื่นวิษณุวณนิภาธร จะประสูติมาแต่ในรัชกาลที่ 2 ก่อนเจ้าฟ้ามงกุฎทรงผนวชพระและทรงพระชนม์มาจนต้นรัชกาล 4 แต่ก็พระชนมายุสั้น สิ้นพระชนม์ไปก่อนพระราชบิดาทรงสองพระองค์

สามารถมาก เช่น กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ เป็นต้น

เมื่อเจ้านายเหล่านี้ขาดมัทธรรม (ความอ่อนน้อมถ่อมตน) และขาดอาชวธรรม (ความซื่อสัตย์) โดยไปติดอยู่กับความเก่งกล้าสามารถซึ่งส่งได้มาจากความเป็นนักเรียนนอก ทั้งยังถือตนว่าสูงส่งกว่าคนธรรมดาสามัญ ไปจนขุนนางข้าราชการ และพระภิกษุสงฆ์ นั่นแลคืออวสานการของพระบรมราชาธิปไตย ซึ่งกลายสภาพไปเป็นสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ตากลางรัชกาลที่ 5 มาจนถึงกาลดับสูญลงไปในทางอภิสิทธิ์ต่าง ๆ เมื่อพระราชสันตติวงศ์ตั้งมาบรรจบครบ 150 ปี และถ้าไม่มีนายปรีดี พนมยงค์ ร่วมอยู่ในขบวนการอภิวัฒน์ 2475 สยามประเทศอาจกลายเป็นมหาชนรัฐแล้วก็ได้ ใครจะไปรู้ (ตั้งที่นายปรีดีก็เป็นบุคคลที่พยายามเอานามสยามกลับมาแทน Thailand ได้สมัยหนึ่งนั่นแล)

จำเดิมแต่ พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา สถาบันที่ทรงสร้างไว้แต่ในรัชกาลที่ 4 ก็มีอันเป็นไปเรื่อย ๆ เริ่มแต่การทำลายล้างราชบัณฑิตยสภา ซึ่งสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงปรับวัฒนธรรมสยามที่มีวังและวัดเป็นแกนกลาง ให้เป็นไปในทางเอกลักษณ์พิเศษของสยาม ซึ่งเจ้านายร่วมมือกับขุนนางข้าราชการและชาวต่างประเทศ เพื่อการอนุรักษ์และนฤมิตรวัฒนธรรมไทยสืบ ๆ กันต่อมา โดยที่สถาบันนี้เริ่มต้นด้วยความเป็นหอพระสมุดวชิรญาณในรัชกาลที่ 5 ซึ่งก็คือเอาพระฉายาของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวสมัยทรงผนวชมาเป็นมงคลนาม และแล้วในที่สุดก็มากลายสภาพไปเป็นความกึ่งดิบกึ่งดีของราชบัณฑิตยสถาน ซึ่งยังเป็นพยานให้เห็นอยู่จนบัดนี้ แม้สยามประเทศก็กลายเป็นประเทศไทย อันไร้เขตภูมิในทางวัฒนธรรม และในการความกลมกลืนกันของคนต่างเชื้อชาติ ต่างศาสนาภายในราชอาณาจักร โดยที่เราเองถูกสะกดโดยธนาธิปไตย ซึ่งใช้ความเบียดเบียนบีฑาอย่างไร้สัจจะเป็นกระแสหลัก ให้เห็นอย่างเด่นชัดที่สุดเอาเลยด้วยซ้ำ จึงไม่น่าแปลกใจอะไรเลยที่คนในกระแสหลักพวกนี้ มองไม่เห็นพระคุณูปการอันประเสริฐ ซึ่งควรจะเรียนรู้ได้จากพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงปราศจากการบูชาบุคคลที่ควรบูชา และปราศจากการเฉลิมฉลองพระเกียรติคุณอย่างเหมาะสมด้วยประการทั้งปวง

โดยเฉพาะในวันที่ 18 ตุลาคมนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินจากหัวหินเข้ามาทรงถวายบังคมพระบรมอัฐิสมเด็จพระปัยกาธิราช เนื่องในวโรกาสพระราชชนมวารครบ 2 ศตวรรษ อย่างน้อยถ้ารัฐบาลสนับสนุนโครงการสถาปนาพระบรมราชานุสรณ์รัชกาลที่ 4 ก็จักได้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ทรงวางศิลาฤกษ์พระฤกษ์ได้ในวันนี้ แต่แม่เพียงนี้ก็เป็นไปไม่ได้ มีโยต้องเอยถึงกิจกรรมอื่น ๆ อันควรเป็นไปในทางปฏิบัติบูชาพระองค์ท่าน ผู้ทรงมีพระคุณูปการมาอย่างมหาศาล เพื่อคนร่วมสมัยจะได้รับสิริมงคล อันจะเป็นหนทางที่สว่างไสวไปอย่างสะอาดและสงบ สำหรับอนาคตสยามรัฐราชสีมาอาณาจักร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้